

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2013. gada 27. jūnijā

lietā Nr. 2012-22-0103

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc Dainas Priednieces, Andželas Klāģes, Ilzes Mālmeistes, Aelitas Tribas, Gaidas Rutkovskas, Sandras Rundeles, Sandras Paegles, Valijas Baltās, Ivetas Krukas, Arta Cerbuļa, Zanes Filatovas, Zanes Trasūnes, Ilonas Kalniņas, Pārslas Bērziņas, Ilzes Zēbergas un Katrīnas Baltalksnes pieteikuma (ieteikums Nr. 170/2012), kā arī Danas Galzones un Lilijas Solovjovas pieteikuma (ieteikums Nr. 42/2013) (turpmāk visas minētās personas kopā – Pieteikumu iesniedzēji),

piedaloties Pieteikumu iesniedzēju pilnvarotajām pārstāvēm zvērinātai advokātei Inesei Nikuļcevai un zvērinātai tiesu izpildītājai Ivetai Krukai, kā arī

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Republikas Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim Saeimas Juridiskā biroja juridiskajam padomniekam Jānim Plepam un

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Republikas Ministru kabineta – pilnvarotajai pārstāvei Tieslietu ministrijas Tiesu sistēmas politikas departamenta direktorei Inītai Ilgažai,

ar tiesas sēdes sekretāri Elīnu Kursišu,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punktu, kā arī 17. panta pirmās daļas 11. punktu,

Rīgā 2013. gada 21. un 28. maijā atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Civilprocesa likuma 567. panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzības segšanu no valsts budžeta gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 107. pantam un Ministru kabineta 2011. gada 30. augusta noteikumu Nr. 670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” 8., 9., 10., 11. un 12. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Civilprocesa likuma (turpmāk arī – CPL) 567. panta trešā daļa nosaka:

„Gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem.”

Savukārt Ministru kabineta 2011. gada 30. augusta noteikumu Nr. 670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 670) 8.–12. punkts nosaka:

„8. Izpildu lietās, kurās piedzinējs saskaņā ar likumu ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus Tieslietu ministrija sedz no ministrijai šim mērķim paredzētā finansējuma, reizi mēnesī šajos noteikumos noteiktajā kārtībā un apmērā izmaksājot zvērinātam tiesu izpildītājam kompensāciju par katru zvērināta tiesu izpildītāja iecirkni, kurā tas pastāvīgi veic amata pienākumus.

9. Zvērinātam tiesu izpildītājam izmaksājamās kompensācijas apmēru nosaka atbilstoši zvērināta tiesu izpildītāja darba apjomam, izmantojot šādu formulu:

$KA = AB \times GK$, kur

KA – kompensācijas apmērs;

AB – atlīdzības bāze;

GK – attiecīgās darba apjoma grupas koeficients.

10. Zvērināta tiesu izpildītāja iecirknim izmaksājamās kompensācijas apmēra atlīdzības bāzi aprēķina, attiecīgajā mēnesī Tieslietu ministrijas budžetā šim mērķim pieejamos valsts budžeta līdzekļus izdalot ar zvērinātu tiesu izpildītāju iecirkņu skaitu.

11. Katram zvērinātam tiesu izpildītājam izmaksājamās kompensācijas noteikšanai piemērojamo darba apjoma grupas koeficientu nosaka šādā kārtībā:

11.1. Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā iesniegtajiem zvērinātu tiesu izpildītāju statistikas pārskatiem par nolikuma izpildi iepriekšējā gadā nosaka katra zvērināta tiesu izpildītāja darba apjomu. Darba apjoms tiek noteikts, ņemot vērā pārskata periodā katra iecirkņa lietvedībā saņemto izpildu dokumentu skaitu prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu, mantas konfiskāciju, naudas sodu piedziņu krimināllietās un tiesneša vai tiesas lēmuma izpildi lietās par administratīvajiem pārkāpumiem;

11.2. katru gadu līdz 1.martam Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome sagatavo un iesniedz Tieslietu ministrijā zvērinātu tiesu izpildītāju iecirkņu sarakstu, sarindojot tos dilstošā secībā, ņemot vērā šo noteikumu 11.1.apakšpunktā minēto izpildu lietu summu proporcionāli katrā iecirknī pārskata periodā izpildei kopā iesniegto izpildu dokumentu skaitam. Ja vairākos iecirkņos ir vienāda minēto izpildu lietu skaita proporcija pret visu izpildu lietā esošo izpildu dokumentu skaitu, sarakstā ar mazāku kārtas numuru iekļaujams tas iecirknis, kuram pārskata periodā ir bijis lielāks izpildu lietu atlikums pārskata perioda sākumā;

11.3. Tieslietu ministrija, aprēķinot katram zvērinātam tiesu izpildītājam izmaksājamās kompensācijas apmēru, šo noteikumu 11.2.apakšpunktā minētajā sarakstā iekļautos iecirkņus iedala trijās grupās, piemērojot katrai no tām noteiktu koeficientu no 0,8 līdz 1,2 saskaņā ar šo noteikumu pielikumu.

12. Par janvāri, februāri un martu kompensācija tiek aprēķināta, ņemot vērā katram zvērināta tiesu izpildītāja iecirknim piemēroto koeficientu iepriekšējā gadā.”

2. Pieteikumu iesniedzēji, kurus tiesas sēdē pārstāvēja zvērināta advokāte Inese Nikuļceva un zvērināta tiesu izpildītāja Iveta Kruka, lūdz Satversmes tiesu izvērtēt CPL 567. panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz zvērināta tiesu izpildītāja (turpmāk – tiesu izpildītājs) amata atlīdzības segšanu no valsts budžeta gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, atbilstību Satversmes 107. pantam un Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkta atbilstību Satversmes 64. un 105. pantam.

Tiesu izpildītāji ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kas savā amata darbībā ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam. Tiesu izpildītāji veic tiesu un

citū institūciju nolēmumu izpildi un esot pielīdzināmi valsts amatpersonām, tomēr kā brīvās juridiskās profesijas pārstāvji savā profesionālajā darbībā esot finansiāli patstāvīgi. Tiesu izpildītājiem neesot citu ienākumu avotu kā tikai amata atlīdzība, no kuras jāsedz biroja uzturēšanas izmaksas, jāalgo darbinieki, jāsedz izdevumi, kas saistīti ar profesionālās kvalifikācijas celšanu, jāapdrošina savas darbības risks, jāmaksā nodokļi, kā arī jāveic visi citi nepieciešamie maksājumi. Savukārt izpildu darbību veikšanai nepieciešamajiem izdevumiem būtu jāsedz faktiskie ar sprieduma izpildi saistītie tēriņi.

Pieteikumu iesniedzēju iecirkņos 2012. gada pirmajā pusgadā no sprieduma izpildes izdevumiem esot atbrīvoti vidēji 74 procenti piedzinēju, taču atsevišķos iecirkņos – pat 90 procenti piedzinēju (tiesu izpildītājas Ilzes Mālmeistes 10. iecirknī), 93 procenti piedzinēju (tiesu izpildītāja Arta Cerbuļa 95. iecirknī), 97 procenti piedzinēju (tiesu izpildītājas Sandras Rundes 55. iecirknī) un 99 procenti piedzinēju (tiesu izpildītājas Sandras Paegles 76. iecirknī).

2.1. CPL 567. panta trešā daļa 2002. gada 31. oktobra redakcijā paredzēja, ka gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, ar tiesas sprieduma izpildi saistītie izdevumi tiek segti no valsts budžeta. Ar tiesas sprieduma izpildi saistītie izdevumi ietverot gan Tiesu izpildītāja amata atlīdzību, gan izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus. Tomēr 2003. gada 19. jūnijā šī norma tika izteikta jaunā redakcijā, paredzot, ka no valsts budžeta līdzekļiem tiek segti vienīgi izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi. Tādējādi tiesu izpildītāja amata atlīdzība no valsts budžeta līdzekļiem vispār neesot paredzēta, lai gan piedzinējs CPL 567. panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos ir atbrīvots no visu sprieduma izpildes izdevumu samaksas, arī no tiesu izpildītāja amata atlīdzības samaksas.

Šāda situācija esot pretrunā ar Satversmes 107. pantā ietvertajām pamattiesībām „saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu”, kura izpaužoties kā tiesu izpildītāja amata atlīdzība. Par Satversmes 107. pantā ietverto tiesību uz darba samaksu subjektiem esot atzīstami ne tikai darbinieki Darba likuma izpratnē, bet arī citas fiziskās personas, kuras, īstenojot Satversmes 106. pantā

noteiktās tiesības uz darbu, ir brīvi izvēlējušās nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai, tostarp arī tiesu izpildītājiem.

Lai tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu varētu tikt īstenotas, tiesu izpildītāju amata atlīdzībai vajagot ne tikai nodrošināt pienācīgus dzīves apstākļus, bet arī būt pietiekami konkurētspējīgi atbilstoši attiecīgajai profesijai izvirzītajām kvalifikācijas, atbildības un neatkarības prasībām. Tomēr CPL 567. panta trešā daļa liekot veikt tiesas nolēmumu izpildi, par to nesaņemot nekādu atlīdzību. Pienākums veikt bezatlīdzības darbu *per se* pārkāpjot Satversmes 107. pantā un Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 7. pantā ietvertu prasību pēc taisnīgas darba samaksas.

Pat tad, ja par pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi tiktu atzīta nepieciešamība taupīt valsts budžeta līdzekļus, šāds ierobežojums neesot samērīgs. CPL 567. panta trešā daļa vispār neparedzot tiesu izpildītāju amata atlīdzību, un tādējādi esot atņemta pati tiesību uz „veiktajam darbam atbilstošu samaksu” būtība.

2.2. Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts paredzot, ka gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, tiesu izpildītājiem tiek izmaksāta kompensācija, kas atkarīga no viņa darba apjoma un valsts budžetā šim mērķim paredzēto līdzekļu apmēra. Tiesu izpildītājiem izmaksājamo kompensāciju aprēķinot nevis no izpildu darbību veikšanai faktiski nepieciešamajiem izdevumiem, bet gan sadalot Tieslietu ministrijas budžetā šim mērķim pieejamos valsts budžeta līdzekļus. Atkarībā no darba apjoma visus tiesu izpildītāju iecirkņus iedalot trijās grupās, katrai no tām nosakot konkrētu kompensācijas apmēru mēnesī. Savukārt darba apjoms tiek noteikts, ņemot vērā pārskata periodā katra tiesu izpildītāja iecirkņa lietvedībā saņemto izpildu dokumentu skaitu tādās lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas.

Atbilstoši Pieteikumu iesniedzēju aprēķinam minimālais izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmērs ir Ls 7,81. Tomēr faktiski šie izdevumi vienmēr esot daudz lielāki. Atbilstoši Tieslietu ministrijas 2007. gadā veiktajam

aprēķinam sprieduma izpildes izdevumi pat tad, ja izpildu darbības veiktas minimālā apjomā, vienā izpildu lietā par piedziņu valsts labā esot veidojuši Ls 29,50. Savukārt saskaņā ar Noteikumiem Nr. 670 piešķirtā kompensācija, pārrēķinot uz vienu izpildu lietu, esot aptuveni viens lats un vidēji varot nodrošināt finansējumu tikai vienas ierakstītas vēstules nosūtīšanai nepieciešamās pastmarkas iegādei. Tādējādi pārējos izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus tiesu izpildītāji sedzot no saviem līdzekļiem. Līdz ar to tiekot aizskartas Satversmes 105. pantā nostiprinātās Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības.

Vērtējot, vai Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, esot jāņem vērā, ka tiesību normas pieņemšanas kārtības ievērošana ir tiesību normas spēkā esamības priekšnoteikums. Tādējādi Satversmes 105. pantā ietverto pamattiesību ierobežojums esot vērtējams kopsakarā ar Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkta atbilstību Satversmes 64. pantam un Civilprocesa likumā ietvertajam deleģējumam. Noteikumi Nr. 670 izdoti, pamatojoties uz CPL 567. panta ceturto daļu un 620.¹⁰ panta otro daļu. CPL 567. panta ceturto daļu ietver pilnvarojumu Ministru kabinetam noteikt izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un maksāšanas kārtību.

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka nedz CPL 567. panta ceturto daļu, nedz 620.¹⁰ panta otro daļu neparedzot likumdevēja pilnvarojumu Ministru kabinetam diferencēt izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru atkarībā no tā, vai piedzinējs apmaksā sprieduma izpildes izdevumus vai ir no tiem atbrīvots. Vēl jo vairāk – likumdevējs neesot pilnvarojis Ministru kabinetu paredzēt, ka gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, tiesu izpildītājiem tiek izmaksāta tikai kompensācija, kas atkarīga no valsts budžeta līdzekļu pieejamības. Tādējādi Ministru kabinets esot rīkojies *ultra vires*, pārkāpjot Satversmes 64. pantu, un Pieteikumu iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojums neesot noteikts ar likumu.

Pamattiesību ierobežojuma mērķi esot iespējams sasniegt ar Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, nodrošinot tiesu izpildītājiem bezmaksas pieeju valsts un pašvaldību reģistriem.

Labums, ko konkrētā gadījumā gūstot sabiedrība, neatsverot Pieteikumu iesniedzēju ciesto kaitējumu.

2.3. Pieteikumu iesniedzēji nepiekrīt Saeimas un Ministru kabineta norādītajiem argumentiem par tiesvedības izbeigšanu.

Saeimas viedoklis, ka CPL 567. panta trešās daļas atbilstība Satversmes normām vērtējama kopsakarā ar Satversmes 83. un 92. pantu, nevis 107. pantu, neesot pamatots. Lai gan tiesu izpildītāji ir tiesu sistēmai piederīgas personas, turklāt savā amata darbībā ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam, tomēr viņi neesot tiesneši un nespriežot tiesu, tāpēc Satversmes 83. pants uz tiesu izpildītājiem neesot attiecināms. Savukārt prasījuma daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. pantam lietu ierosināt atteikusies Satversmes tiesas kolēģija. Tādējādi Satversmes 83. un 92. pants neaptverot tiesu izpildītāju atlīdzības jautājumus. Pat tad, ja šie jautājumi būtu skatāmi Satversmes 83. un 92. panta kontekstā, Pieteikumu iesniedzējiem nevarot atņemt Satversmes 107. pantā paredzētās pamattiesības.

Pieteikumu iesniedzēji nepiekrīt arī Saeimas un Ministru kabineta paustajam viedoklim, ka nokavēts pieteikuma iesniegšanas termiņš. Turklāt Pieteikums Nr. 42/2013 iesniegts Satversmes tiesā 2013. gada 26. februārī, bet tā iesniedzējas Dana Galzone un Lilija Solovjova esot ieceltas tiesu izpildītāja amatā 2012. gada 1. novembrī. Tādējādi apstrīdētās normas uz viņām esot attiecināmas mazāk nekā sešus mēnešus.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Latvijas Republikas Saeima**, kuru tiesas sēdē pārstāvēja Saeimas Juridiskā biroja juridiskais padomnieks Jānis Pleps, – nepiekrīt Pieteikumu iesniedzēju viedoklim un uzskata, ka CPL 567. panta trešā daļa atbilst Satversmes 107. pantam.

3.1. Saeima atzīst, ka Satversmes 107. pantā garantētās tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu attiecināmas arī uz tiesu izpildītājiem.

Saeima uzskata, ka tiesu izpildītāja veiktajam darbam atbilstoša samaksa ir visu no tiesu izpildītāja prakses gūto ienākumu kopums, nevis par katru atsevišķu amata darbību maksājamā amata atlīdzība. Tiesu izpildītāji piekopj brīvo juridisko profesiju, un tas nozīmē, ka viņiem nav garantēta noteikta apmēra atlīdzība par paveikto darbu, kas tiktu saņemta neatkarīgi no viņu profesionālās darbības. Tiesu izpildītāju profesionālā darbība esot saistīta ar zināmu risku, jo atlīdzības apmērs ir mainīgs, atkarīgs no piedziņas lietu skaita un piedziņas sekmīguma.

CPL 567. panta trešā daļa esot pieņemta ar mērķi nodrošināt citu cilvēku tiesības uz efektīvu sprieduma izpildi, kas ietilpst Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumā. Proti, gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, ar apstrīdētās normas palīdzību tiek nodrošināts finansējums piedziņas veikšanai attiecīgajās lietās.

Pieteikumu iesniedzēji nepamatoti apgalvojot, ka šajās lietās viņiem netiek maksāta amata atlīdzība no valsts budžeta līdzekļiem un viņi esot spiesti veikt bezatlīdzības darbu. Saskaņā ar CPL 568. panta pirmo daļu sprieduma izpilde notiek uz parādnieka rēķina, proti, parādniekam ir pienākums atlīdzināt sprieduma izpildes izdevumus. Tādējādi tiesu izpildītāji jebkurā lietā varot piedzīt no parādnieka sprieduma izpildes izdevumus, kā arī amata atlīdzību. Līdz ar to valsts apņemas nodrošināt izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus, bet amata atlīdzība netiek samaksāta līdz sprieduma izpildei.

3.2. Saeima uzskata, ka pieteikums Nr.170/2012 nav iesniegts Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrajā teikumā noteiktajā termiņā. Pēc Tieslietu ministrijas sniegtās informācijas, visi pieteikuma Nr.170/2012 iesniedzēji esot iecelti tiesu izpildītāja amatā un sākuši pildīt amata pienākumus vairāk nekā sešus mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas Satversmes tiesā. Tādējādi viņi esot nokavējuši Satversmes tiesas likumā paredzēto pieteikuma iesniegšanas termiņu.

Tāpat Saeima norāda, ka CPL 567. panta trešā daļa skarot nevis Satversmes 107. pantu, bet gan Satversmes 83. un 92. pantu. Tiesu izpildītāju likuma 3. un

4. pants noteic, ka tiesu izpildītāji ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kas savā amata darbībā ir neatkarīgas un pakļautas vienīgi likumam. Kontekstā ar tiesu nolēmumu izpildes nozīmīgumu personas tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā tiesu izpildītāju atlīdzības jautājumus aptverot Satversmes 83. un 92. pants. Tādēļ Saeima uzskata, ka nav konstatējams Satversmes 107. pantā noteikto pamattiesību aizskārums.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Latvijas Republikas Ministru kabinets**, kuru tiesas sēdē pārstāvēja Tieslietu ministrijas Tiesu sistēmas politikas departamenta direktore Inita Ilgaža, – nepiekrīt Pieteikumu iesniedzēju viedoklim un uzskata, ka Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts atbilst Satversmes 64. un 105. pantam.

4.1. Ministru kabinets, pamatojoties uz apsvērumiem, kas ir līdzīgi Saeimas norādījumiem, pauž viedokli, ka pieteikums Nr. 170/2012 nav iesniegts Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktajā termiņā. Noteikumi Nr. 670 esot stājušies spēkā vairāk nekā sešus mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas un visu pieteikuma Nr. 170/2012 iesniedzēju tiesības aizskarot jau ilgāk nekā sešus mēnešus. Ministru kabinets pauž neizpratni, kāpēc tiesu izpildītāju profesijai svarīgi jautājumi netiek risināti ar Tieslietu padomes starpniecību, jo tās kompetencē ietilpstot visu ar tiesu sistēmas darbību saistīto jautājumu risināšana.

4.2. Noteikumi Nr. 670 izdoti, pamatojoties uz CPL 567. panta ceturtajā daļā noteikto deleģējumu, saskaņā ar kuru Ministru kabinets nosaka izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un maksāšanas kārtību.

Pirms Noteikumu Nr. 670 spēkā stāšanās izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un maksāšanas kārtību regulējuši Ministru kabineta 2004. gada 1. jūnija noteikumi Nr. 510 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību”. Tomēr tajos noteiktā izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu atlīdzināšanas

kārtība bijusi ļoti birokrātiska un smagnēja. Turklāt apstākļos, kad valsts budžeta līdzekļi bija ļoti ierobežoti, tā neesot spējusi nodrošināt izdevumu segšanu no valsts budžeta līdzekļiem faktiskajā apmērā visās konkrēto kategoriju izpildu lietās.

Situācijas risināšanai Ministru kabinets esot pieņēmis Noteikumus Nr. 670, saskaņā ar kuriem visi tiesu izpildītāji par katru iecirkni, kurā tie pastāvīgi veic amata pienākumus, saņem finansējumu kompensācijas veidā un šīs kompensācijas apmērs tiek noteikts proporcionāli to pārskata perioda ietvaros tiesu izpildītāja lietvedībā no jauna saņemto izpildu lietu skaitam, kurās piedzinēji ir atbrīvoti no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Tādējādi tiek nodrošināta finansējuma piešķiršana ikvienam tiesu izpildītājam, vienlaikus nodrošinot lielāku finansējumu no valsts budžeta līdzekļiem tiem tiesu izpildītājiem, kuru lietvedībā ir vairāk izpildu lietu, kurās piedzinējs atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas.

Ministru kabinets uzskata, ka Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts neaizskar Satversmes 105. pantā nostiprinātās Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības. Kopš 2003. gada tiesu izpildītāji savu darbību veic atbilstoši brīvās juridiskās profesijas principiem. Tiesu izpildītāju amata atlīdzības sistēmas reformas ietvaros ar izpildes procesa nodrošināšanu saistīto izmaksu segšanas slogs esot pārcelts uz procesā iesaistītajām pusēm. Saskaņā ar sprieduma izpildi regulējošām tiesību normām sprieduma izpildes izdevumus sedz parādnieks. Tādējādi tiesu izpildītāji varot piedzīt visus izdevumus no parādnieka un apstrīdētās normas neradot Satversmes 105. pantā nostiprināto pamattiesību aizskārumu.

Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts nepārkāpjot likumdevēja deleģējumu un atbilstot Satversmes 64. pantam. Atbilstoši likumdevēja deleģējumam Ministru kabinets nosaka apmēru un kārtību, kādā maksājami izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi. Tajā nav precizētas nedz sedzamo izdevumu robežas, nedz to noteikšanas kritēriji, nedz arī jebkāda veida ierobežojumi vai pamatprincipi izdevumu segšanas mehānisma veidošanai. Šie jautājumi atstāti risināšanai valdības izdotos normatīvajos aktos. No minētā izrietot secinājums,

ka, mainot valsts budžeta līdzekļu izmaksāšanas kārtību, proti, pārejot no individuālu avansa pieprasījumu un rēķinu apmaksas sistēmas uz kompensācijas sistēmu, Noteikumu Nr. 670 8.–12. punktā nav pārkāpts CPL 567. panta ceturtajā daļā noteiktā deleģējuma apjoms.

5. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka saskaņā ar Ministru kabineta rīkojumu sagatavojusi Ministru kabineta atbildes rakstu, tātad pilnībā pievienojas tajā paustajiem argumentiem, kā arī norāda uz papildu apsvērumiem.

Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, ar apstrīdētajām normām netiekot ierobežotas tiesu izpildītāju tiesības saņemt amata atlīdzību. Tāpat netiekot pārkāptas Satversmes 105. pantā paredzētās tiesības uz īpašumu, jo izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi lietās, kurās piedzinējs atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, tiek maksāti kompensācijas veidā.

Valsts esot izpildījusi savu pienākumu radīt tiesu izpildītāju darbības strukturālo ietvaru, caur kuru tiekot realizētas arī viņu tiesības uz materiālo nodrošinājumu. Tiesu izpildītāju darbības finansēšanas modelis esot veidots tādējādi, lai nodrošinātu sprieduma izpildi arī tajās lietās, kurās piedzenamās summas ir nelielas vai arī sekmīgas piedziņas iespējamība ir maza. Turklāt sekmīgas piedziņas gadījumā lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu segšanas, visus izdevumus varot piedzīt no parādnieka.

Neesot pamata uzskatīt, ka Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts pārkāptu CPL 567. panta ceturtajā daļā ietvertā deleģējuma apjomu. Likumdevējs esot izdarījis izvēli, nosakot gadījumus, kādos piedzinējs atbrīvojams no sprieduma izpildes izdevumu segšanas. Savukārt Ministru kabinetam esot deleģētas tiesības noteikt kārtību, kādā ar sprieduma izpildi saistītie izdevumi tiek segti no valsts budžeta. Tādēļ varot uzskatīt, ka tiesības noteikt šādu kārtību ietver arī tādas sistēmas izveidi, kurā tiesu izpildītāji saņem kompensāciju, nevis pilnīgu izdevumu atlīdzinājumu. Līdz ar to Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts atbilstot Satversmes 64. un 105. pantam.

Tieslietu ministrijas pārstāve – Tiesu sistēmas politikas departamenta juriskonsulte Evija Timpare – tiesas sēdē atzina, ka ne visās lietās tiekot segti ar sprieduma izpildi saistītie izdevumi, taču Noteikumos Nr. 670 ietvertais modelis esot atzīts par taisnīgāko un atbilstošāko maksāšanas sistēmu, ņemot vērā Tieslietu ministrijai valsts budžetā pieejamos līdzekļus.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu padome – norāda, ka tiesu izpildītāji gan ir institucionāli pašnodarbinātas personas, tomēr funkcionāli esot uzskatāmi par tiesu sistēmai piederīgām valsts amatpersonām. Tiesu izpildītājiem noteiktais pašnodarbināto personu statuss esot saistāms vienīgi ar valsts izveidoto finansēšanas modeli.

Katras tiesu izpildītājiem uzticētās funkcijas izpilde radot objektīvi novērtējamas izmaksas, kuru segšanai jāparedz skaidrs un stabils finansējums no valsts budžeta vai privātpersonu maksājumiem. No tiesiskā regulējuma izrietot nepārprotama likumdevēja griba paredzēt finanšu līdzekļus par konkrētu amata darbību veikšanu.

Konkrētajā gadījumā tiekot ierobežotas tiesu izpildītāju tiesības saņemt amata atlīdzību lietās, kurās piedzinējs atbrīvots no izdevumu segšanas. Negūtā amata atlīdzība tiesu izpildītājiem esot jākompensē no citās izpildu lietās gūtajiem ienākumiem. Kaut arī šāda „šķērssubsīdija” varētu būt piemērots līdzeklis visu privātpersonu un it īpaši sociāli atbalstāmo personu tiesību aizsardzības nodrošināšanai, tomēr tai vajagot būt samērīgai ar tiesu izpildītāju tiesību ierobežojumiem un maksājamo piedzinējiem uzlikto papildu slogu. Ņemot vērā to lietu lielo īpatsvaru, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu segšanas, varot secināt, ka netiek nodrošināta samērīga visu iesaistīto personu interešu ievērošana. Apstrīdētās normas apdraudot tiesu izpildītāju prakses stabilitāti un efektīvas tiesu spriedumu izpildes iespējas.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs, kuru tiesas sēdē pārstāvēja Tiesībsarga biroja Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juriskonsulte Monta Tīgere, – uzskata, ka algota darba veikšana ir būtiskākais

kritērijs, pēc kura tiek noteikts, vai persona ir apveltīta ar Satversmes 107. pantā nostiprinātajām tiesībām. Tomēr neesot izslēdzama arī atsevišķu pašnodarbināto personu ietveršana Satversmes 107. panta subjektu lokā, jo īpaši tad, ja šīs personas, neraugoties uz savu tiesisko statusu un darba patstāvību, veic noteiktas funkcijas valsts interesēs, to darbību reglamentē likums un tās savā darbībā pielīdzināmas valsts amatpersonām. Tādējādi Satversmes 107. pantā ietvertās pamattiesības esot attiecināmas arī uz tiesu izpildītājiem.

Kaut arī lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu segšanas, attiecīgos izdevumus varot piedzīt no parādnieka, tomēr ļoti daudzās šādās lietās piedziņa neesot iespējama. Turklāt atsevišķos gadījumos tiesiskais regulējums šādu iespēju nemaz neparedzot un tiesu izpildītāji esot spiesti veikt darbu bez atlīdzības. Taisnīgu atlīdzību par tiesu izpildītāju veiktajām amata darbībām varot nodrošināt, ne vien paredzot atlīdzību par katru amata darbību, bet arī ar alternatīviem mehānismiem (šķērssubsīdiju princips). Tomēr šādiem līdzekļiem vajagot būt efektīviem un vienlīdz pieejamiem visiem tiesu izpildītājiem neatkarīgi no prakses vietas. CPL 567. panta trešajā daļā noteiktajam pamattiesību ierobežojumam neesot konstatējams leģitīms mērķis, un tādēļ šī norma esot atzīstama par neatbilstošu Satversmes 107. pantam.

Noteikumu Nr. 670 8.–12. punktā ietvertā regulējuma mērķis esot nevis pilnībā atlīdzināt tiesu izpildītājiem izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus, bet tikai daļēji tos kompensēt. Tādējādi tiekot radītas situācijas, kad pārējos ar tiesas sprieduma izpildi saistītos izdevumus tiesu izpildītāji ir spiesti segt no saviem ienākumiem. Līdz ar to tiekot aizskartas Satversmes 105. pantā ietvertās Pieteikuma iesniedzēju pamattiesības.

Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts esot pieņemts ar mērķi taupīt valsts budžeta līdzekļus un nodrošināt taisnīgu līdzekļu sadali starp visiem tiesu izpildītājiem. Tomēr, ņemot vērā, ka Noteikumi Nr. 670 pieņemti 2011. gada 30. augustā, respektīvi, laikā, kad valsts piedzīvoja ekonomisko augšupeju, esot apšaubāms tas, vai šādi apsvērumi var tikt atzīti par pamattiesību ierobežojuma leģitīmu mērķi. Turklāt šādu mērķi būtu iespējams sasniegt, izmantojot citus, saudzīgākus līdzekļus, citastarp nodrošinot to, ka tiesu izpildītāji tiek iekļauti to

institūciju un amatpersonu lokā, kurām valsts deleģētu funkciju izpildei informācija no valsts nozīmes publiskajiem reģistriem ir pieejama bez maksas. Tādējādi Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts esot atzīstams par neatbilstošu Satversmes 105. pantam.

Tiesībsargs pauž viedokli, ka Ministru kabineta tiesības noteikt ar sprieduma izpildi saistīto izdevumu maksāšanas kārtību primāri vērtējamas kā tiesības noteikt procesuālo kārtību un nevar ietvert materiālas normas, kas ierobežotu pamattiesības. Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts esot pieņemts, pamatojoties uz CPL 567. panta ceturtajā daļā un 620.¹⁰ panta otrajā daļā ietvertu deleģējumu. Vērtējot Ministru kabineta pieņemtā akta saturu, secināms, ka tajā ietverts ne vien procesuālais regulējums, bet arī materiālo tiesību normas, kas samazina tiesu izpildītājiem atlīdzināmo izdevumu apmēru. Tādējādi Noteikumi Nr. 670 neatbilstot Civilprocesa likumā ietvertajam deleģējumam un Satversmes 64. pantam.

Attiecībā uz Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā paredzētā sešu mēnešu termiņa ievērošanu Tiesībsargs pauž viedokli, ka Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārums turpinoties visu laiku, tāpēc sešu mēnešu termiņš esot skaitāms no dienas, kad viņu lietvedībā nonākusi nevis pirmā, bet gan pēdējā izpildu lieta, kurā piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu segšanas.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome (turpmāk – tiesu izpildītāju padome), kuru tiesas sēdē pārstāvēja tiesu izpildītāju padomes priekšsēdētājs Andris Spore, – norāda, ka, izveidojot tiesu izpildītāju profesiju kā brīvo juridisko profesiju, valstij bija jāparedz mehānisms, kas ne vien juridiski, bet arī praktiski nodrošinātu šīs profesijas pastāvēšanai un tai deleģēto valsts funkciju efektīvai īstenošanai nepieciešamo finansējumu. Taču apstrīdētās normas neparedzot tiesu izpildītājiem atlīdzību par veikto darbu un izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu pilnīgu kompensāciju gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Pēc tiesu izpildītāju padomes ieskata, tas, ka valsts gadījumos, kad piedzinējs ir

atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, savu pienākumu finansēt sprieduma izpildi pārlíkusi uz tiesu izpildītājiem, veidojot pretrunu ar Satversmē garantētajām pamattiesībām. Proti, šādos gadījumos, kad atbilstoši CPL 567. panta trešajai daļai tiesu izpildītājiem nav paredzēta amata atlīdzība, tiekot pārkāptas viņiem Satversmes 107. pantā noteiktās tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu. Savukārt tas, ka tiesu izpildītājiem ir jāiegulda personiskie līdzekļi, lai segtu faktiskos sprieduma izpildes izdevumus daļā, kurā tos nesedz valsts izmaksātā kompensācija, veidojot Satversmes 105. pantā garantēto īpašuma tiesību aizskārumu.

Problēmas netiekot atrisinātas arī ar Civilprocesa likumā noteiktajām tiesībām piedzīt sprieduma izpildes izdevumus no parādnieka, jo atsevišķos gadījumos tiesiskais regulējums šādas tiesības nemaz neparedzot, turklāt tiesības piedzīt sprieduma izpildes izdevumus no parādnieka vēl nenozīmējot, ka tās iespējams īstenot arī praksē. Valsts esot noteikusi augstu sliekšni īpašumam, uz kuru nevar vērst piedziņu, tādējādi tiesu izpildītāju darbības efektivitāte esot atkarīga ne tikai no viņa zināšanām, uzcītības un citām personiskajām īpašībām, bet galvenokārt no apstākļiem, kurus tas nevar ietekmēt, tādiem kā, piemēram, jau minētais parādnieka mantiskais stāvoklis un izpildu darbību tiesiskais regulējums.

Tiesu izpildītāju padome norāda, ka iepriekš bija pieejami daži šķērssubsīdiju avoti (procenti no kredītiestāžu depozīta kontos esošo naudas līdzekļu glabāšanas, lielāka apmēra amata atlīdzības takses), bet pēc Tieslietu ministrijas iniciatīvas tie esot likvidēti. Turklāt šķērssubsīdiju sistēma neesot taisnīga pret tām personām, kurām saskaņā ar to uzlikts pienākums maksāt ne tikai par saņemto pakalpojumu, bet arī par pakalpojumu, kas tiek sniegts citām personām, kuras no maksāšanas ir atbrīvotas. Līdz ar to tiesu izpildītāju padome uzskata, ka regulējums, kas tiesu izpildītājiem uzliek pienākumu veikt tiesas nolēmumu izpildi bez atlīdzības un vienlaikus nenodrošina atlīdzību par amata darbībām ar alternatīviem mehānismiem, nevar būt ilgtspējīgs un taisnīgs.

CPL 567. panta trešajā daļā neesot paredzēts, ka no valsts budžeta līdzekļiem būtu atlīdzināmi izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi

nepilnā apmērā vai tikai atsevišķi izdevumi izlases veidā. Tiesas sēdē tiesu izpildītāju padomes priekšsēdētājs A. Spore norādīja, ka dažādās tiesu izpildītāju prakses vietās, īpaši ārpus Rīgas esošajos tiesu izpildītāju iecirkņos, finansiālais stāvoklis esot ļoti atšķirīgs. Šāda situācija varot apdraudēt tiesas nolēmumu izpildes kvalitāti.

9. Pieaicinātā persona – bijušais Latvijas Republikas Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs, zvērināts advokāts **Linards Muciņš** – pauda viedokli, ka tiesu izpildītāji, būdami neatkarīgs tiesu varai piederīgs izpildu orgāns un valsts publiskas amatpersonas, reizē darbojas arī kā brīvās juridiskās profesijas pārstāvji. Tādējādi tiesu izpildītājiem esot tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošo samaksu saskaņā ar Satversmes 107. pantā noteikto. Ja valsts nolēmusi samazināt takses mazturīgajām personām vai veikusi pasākumus kādas mazāk aizsargātas sociālās grupas aizsardzībai, tad šis samazinājums esot attiecīgi kompensējams no valsts budžeta.

Paredzot tiesu izpildītāju amata atlīdzību takses formā, valstij esot jāvadās pēc noteiktiem kritērijiem. Pirmkārt, šīm taksēm esot jāatspoguļo sniegtās juridiskās palīdzības raksturs, reālie izdevumi, laika patēriņš un iespējamais risks. Otrkārt, takses esot jānosaka atbilstoši sociālajam taisnīgumam, proti, samazinot amata atlīdzību par mazajām piedziņas summām vai sociāli sensitīvos gadījumos, šim samazinājumam jātiek kompensētam, palielinot atlīdzību par lielajām piedziņas summām. Treškārt, valsts varot uzdot tiesu izpildītājiem sniegt juridisko palīdzību likumā noteiktām personu grupām, atbrīvojot tās no izdevumu segšanas vai samazinot takšu apmēru. Tomēr valstij esot pienākums segt visu ar šo samazinājumu radīto finansiālo iztrūkumu, nevis tikai tiešos izdevumus, jo citādi valsts noteiktās takses neatbilstu pirmajos divos punktos minētajām prasībām.

Nenožīmīgās ikmēneša kompensācijas summas liecinot, ka Satversmes 107. pants attiecībā uz tiesu izpildītājiem netiek ievērots, jo brīvās juridiskās profesijas amatpersonām būtu jāsaņem ne tikai veiktajam darbam atbilstoša samaksa, bet arī atlīdzība par visiem biroja uzturēšanai un piedziņas veikšanai

nepieciešamajiem izdevumiem. Tādējādi tiesas spriedumu izpilde faktiski tiek nodrošināta uz tiesu izpildītāju īpašuma rēķina. Ņemot vērā pieteikumā norādīto izpildu lietu apjomu un izmaksājamāsniecīgās kompensācijas summas, spēkā esošā kārtība aizskarot Satversmes 105. pantā garantētās tiesības uz īpašumu. Neesot pamata uzskatīt, ka ar ienākumiem no vienām izpildu lietām, būtu jāsubsidē sprieduma izpildes veikšana citās lietās.

Secinājumu daļa

10. No lietas materiāliem izriet, ka lietas dalībniekiem ir atšķirīgi viedokļi par iespēju turpināt tiesvedību šajā lietā. Saeima un Ministru kabinets uzskata, ka lietā izvērtējamie jautājumi nevarot tikt izskatīti konstitucionālās sūdzības kārtībā, turklāt Pieteikumu iesniedzēji esot vērsušies Satversmes tiesā, neievērojot pieteikuma iesniegšanas termiņu. Savukārt Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka Tieslietu padomes tiesības risināt ar tiesu sistēmu saistītos jautājumus pašas par sevi nevarot izslēgt Pieteikumu iesniedzēju tiesības vērsties Satversmes tiesā savu pamattiesību aizsardzībai, bet procesuālie termiņi nevarot tikt rēķināti no apstrīdētās normas spēkā stāšanās brīža.

Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka procesuāla rakstura jautājumi par tiesvedības izbeigšanu parasti apskatāmi pirms tiesību normas konstitucionalitātes izvērtēšanas pēc būtības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 11. punktu*). Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēs lietas dalībnieku argumentus par nepieciešamību un iespēju turpināt lietas izskatīšanu Satversmes tiesas procesā.

11. Saeima norāda, ka tiesas nolēmumu izpilde kā būtisks personas tiesību uz taisnīgu tiesu elements kopsakarā ar tiesu izpildītāju atlīdzības jautājumu analizējama saistībā ar Satversmes 83. un 92. pantu. Šādā kontekstā vērtējama arī CPL 567. panta trešās daļas atbilstība Satversmei. Tādēļ neesot pamata apstrīdēto normu vērtēt saistībā ar Satversmes 107. pantā ietverto pamattiesību aizskārumu. Turklāt jautājums par tiesu izpildītāju atlīdzības sistēmas atbilstību Satversmes

83. un 92. pantam esot vērtējams kā strīds starp valsts varas atzariem un kā tāds varētu tikt vērtēts vienīgi pēc Tieslietu padomes iesniegta pieteikuma, nevis konstitucionālās sūdzības kārtībā (*sk. Saeimas atbildes rakstu lietas materiālu 127. lpp.*).

11.1 Satversmes 83. pants paredz: „Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti.”

Saeima, atsaucoties uz Satversmes tiesas lietu Nr. 2011-10-01, norāda, ka Tieslietu padome pārstāv ne vien tiesu intereses, bet arī tiesu varai piederīgo personu intereses.

Saeima pamatoti norāda, ka Satversmes tiesa minētajā lietā Satversmes 83. panta kontekstā vērtēja ne vien tiesnešu, bet arī prokuroru atlīdzības sistēmu. Tomēr lēmumā par tiesvedības izbeigšanu ir norādīts, ka šāda rīcība pamatota vienīgi ar paša likumdevēja izvēli piesaistīt prokuroru algas tiesnešu algām. Minētajā lietā apstrīdētās normas tika vērtētas, balstoties uz tiesnešiem paredzētajām garantijām, savukārt uz prokuroriem tās attiecināja, ievērojot likumdevēja noteikto tiesnešu un prokuroru atlīdzības sasaisti (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 28. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2011-10-01 23. punktu*).

Satversmes 83. pants *expressis verbis* attiecas vienīgi uz tiesnešiem, nevis uz visu tiesu varu. Kaut arī tiesu izpildītāji ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras savā amata darbībā ir neatkarīgas un pakļautas vienīgi likumam, tomēr atšķirībā no tiesnešiem viņi nespriež tiesu un Satversmes 83. pants uz viņiem nav attiecināms.

11.2 Satversmes 92. pants paredz: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.”

No tiesībām uz taisnīgu tiesu izriet arī tiesības uz efektīvu tiesas sprieduma izpildi (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004. gada 22. jūnija sprieduma lietā „Pini and Others v. Romania”, pieteikumi Nr. 78028/01 un*

78030/01, 174.–189. punktu). Tomēr tiesības uz efektīvu tiesas sprieduma izpildi ir personai, kura vērsusies tiesā savu aizskarto interešu aizstāvībai, nevis tiesu izpildītājam, kas izpilda attiecīgo tiesas nolēmumu. Satversmes tiesas kolēģija uz to norādīja, pieņemot lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu attiecīgajā prasījuma daļā (*sk. Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2012. gada 15. novembra lēmuma par lietas ierosināšanu 8. punktu, lietas materiālu 1. sēj. 33. lpp.*). Pieteikumu iesniedzēji ir tiesīgi vērsties Satversmes tiesā vienīgi savu, nevis citu personu aizskarto pamattiesību aizsardzībai.

Var piekrist Saeimas norādītajam, ka Tieslietu padome būtu tiesīga iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu par tiesu izpildītāju atlīdzības sistēmas jautājumiem. Vienlaikus šāds apsvērumš nevar ierobežot tiesu izpildītāju individuālās tiesības vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā savu Satversmes 107. pantā ietverto pamattiesību aizsardzībai.

Līdz ar to Pieteikumu iesniedzēji ir tiesīgi iesniegt pieteikumu par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 107. pantam.

12. Saeima un Ministru kabinets pauž viedokli, ka pieteikums Nr. 170/2012 iesniegts, neievērojot Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā paredzēto sešu mēnešu termiņu. Pamattiesību aizskārumš esot radies brīdī, kad Pieteikumu iesniedzēji kļuvuši par tiesu izpildītājiem un viņu lietvedībā nonākusi pirmā izpildu lieta, kurā piedzinējs atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Apstrīdētās normas esot attiecināmas uz visiem pieteikuma Nr. 170/2012 iesniedzējiem ilgāk nekā sešus mēnešus (*sk. Saeimas un Ministru kabineta atbildes rakstus, lietas materiālu 1. sēj. 125. un 131. lpp.*). Savukārt Pieteikumu iesniedzēji nepiekrīt šim viedoklim paužot vairākus argumentus:

Pirmkārt, Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību aizskārumš turpinoties, viņiem saņemot katru nākamo izpildu lietu, kurā piedzinējs atbrīvots no tiesas sprieduma izpildes izdevumu segšanas. Ilgstoša pamattiesību aizskāruma gadījumā noilguma termiņš rēķināms no aizskāruma izbeigšanās brīža.

Otrkārt, tieši laikā pirms pieteikuma iesniegšanas tiesu izpildītājiem kompensējamās summas esot strauji samazinātas, vienlaikus ierobežojot viņu iespējas gūt ienākumus citās izpildu lietās, un līdz ar to samazinājušies tiesu izpildītāju kopējie ieņēmumi. Tostarp 2012. gada 1. septembrī spēkā stājušies Noteikumi Nr. 451, ar kuriem ievērojami samazināts tiesu izpildītāju amata atlīdzības apmērs. Tādējādi pēdējo sešu mēnešu laikā pirms pieteikuma iesniegšanas Satversmes tiesā esot konstatējamās būtiskas apstākļu izmaiņas, kas kalpojušas par atskaites punktu noilguma termiņa rēķināšanai.

Treškārt, apstrīdēto normu piemērošanas rezultātā tiekot apdraudēta spriedumu izpilde, tādējādi negatīvi ietekmējot iespējas īstenot piedzinēju tiesības uz taisnīgu tiesu. Līdz ar to izskatāmā lieta esot atzīstama par vispārsvarīgu Satversmes tiesas likuma 19.² panta trešās daļas izpratnē (*sk. Pieteikumu iesniedzēju papildu paskaidrojumus, lietas materiālu 2. sēj. 141.–146. lpp.*).

12.1. Procesuālo termiņu aprēķināšanas kārtību Satversmes tiesa ir skaidrojusi spriedumā lietā Nr. 2012-16-01: ja personai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktais sešu mēnešu termiņš sākas pamattiesību aizskāruma brīdī. Proti, persona nevar iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā, ja no aizskāruma rašanās brīža ir pagājis ilgāks laiks nekā seši mēneši.

Šā termiņa noteikšanas galvenais mērķis ir nodrošināt tiesisko stabilitāti un aizsargāt citu personu tiesisko paļāvību. Laika gaitā citu personu iegūtās tiesības var kļūt svarīgākas par nelabvēlīgajām sekām, ko apstrīdētā norma radījusi konstitucionālās sūdzības iesniedzējam. Šis termiņš ir noteikts arī tādēļ, lai personas Satversmes tiesā vērstos tikai reāla savu pamattiesību aizskāruma gadījumā. Jau pirms Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas papildināšanas ar otro teikumu Satversmes tiesas praksē bija nostiprināta atziņa: “[..] jo persona ilgāk pacieš savu tiesību aizskārumu, jo tā ir mazāk ieinteresēta savu konstitucionālo tiesību aizsargāšanā” (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada*

26. novembra sprieduma lietā Nr. 2002-09-01 secinājumu daļas 1. punktu). Nosakot Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrajā teikumā sešu mēnešu termiņu, likumdevējs ir paredzējis, ka gadījumā, ja apstrīdētā norma (akts) personai rada būtisku pamattiesību aizskārumu, tā nekavējoties vērsīsies Satversmes tiesā. Ja sešu mēnešu laikā pēc aizskāruma rašanās persona to nav darījusi, tad aizskārums, visdrīzāk, nav būtisks (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.3. punktu*).

Gadījumos, kad iespējamais pamattiesību aizskārums rodas jau tiesību normas spēkā stāšanās brīdī vai arī brīdī, kad persona pirmo reizi nokļūst situācijā, kurā uz to var tikt attiecināta konkrēta tiesību norma, Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrajā teikumā noteiktais sešu mēnešu termiņš parasti sākas tai pašā brīdī. Ja persona šo termiņu neievēro, tā zaudē tiesības vērsties Satversmes tiesā (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.4. punktu*).

12.2. Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, tas, ka ilgstoša tiesību aizskārums gadījumā termiņš skaitāms nevis no tiesību aizskārums sākuma, bet gan no beigu laika, esot atzīstams par vispārējo tiesību principu. To pamatojot Pieteikuma iesniedzēji norāda uz piemēriem no Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses (*sk. Pieteikumu iesniedzēju papildu paskaidrojumus, lietas materiālu 2. sēj. 141.–142. lpp.*).

Satversmes tiesas procesā tiek vērtēta tiesību normas atbilstība augstāka juridiskā spēka tiesību normai. Tiesību normas ir attiecināmas uz nenoteiktu personu loku un regulē abstraktu situāciju ilgstošā periodā. Tādējādi ikviena tiesību norma var ilgstoši skart personas tiesības, tomēr tas nenozīmē, ka noilgums pieteikuma iesniegšanai neiestātos nekad.

Konstitucionālās tiesas procesā īpaša nozīme ir tiesiskās stabilitātes principam un nepieciešamībai aizsargāt citu personu tiesisko pašlāvību uz normatīvā regulējuma spēkā esamību. Tādējādi no personas ir sagaidāma aktīva savu tiesību aizsardzība, apstrīdot tiesību normas konstitucionalitāti uzreiz pēc aizskārums rašanās, nevis pēc vairākus gadus ilgušas bezdarbības.

Ar šādu mērķi 2009. gada 10. decembrī Satversmes tiesas likums tika papildināts ar 19.³ pantu, kas attiecībā uz atsevišķām lietu kategorijām nosaka pieteikuma iesniegšanas termiņus, kuri aprēķināmi no apstrīdētā akta spēkā stāšanās dienas (*sk. likumprojekta Nr. 1445/Lp9 „Grozījumi Satversmes tiesas likumā” anotāciju*). Tādējādi tiesiskās stabilitātes un citu personu tiesiskās paļāvības aizsardzība normatīvā regulējuma spēkā esamības laikā uzskatāma par būtisku apstākli, kura dēļ noilguma aprēķināšanas kārtība Satversmes tiesas procesā var atšķirties no citiem tiesvedības procesiem.

12.3. Vienlaikus Satversmes tiesa norāda, ka ikvienā lietā ir jāņem vērā konkrētas lietas apstākļi.

Neviena tiesību norma nepastāv ārpus tiesību sistēmas un faktiskajiem apstākļiem, kuros tā tiek piemērota (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 6. oktobra sprieduma lietā Nr. 2003-08-01 secinājumu daļas 4. punktu*). Mainoties vienam tiesību sistēmas elementam vai objektīviem ārējiem apstākļiem, pastāv iespējamība, ka tiesību norma, kura iepriekš neaizskāra personas tiesības vai kuras radītais aizskārums personai šķita maznozīmīgs, konkrētā brīdī sāk ietekmēt personas pamattiesības tādā veidā, ka liek tai izjust būtisku aizskārumu. Attiecīgi par pamattiesību aizskāruma brīdi un atskaites punktu pieteikuma iesniegšanas termiņa aprēķināšanai var tikt uzskatīts brīdis, kad persona izjutusi šādu aizskārumu.

Satversmes tiesa atzīst, ka persona ir tiesīga vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā, sniedzot attiecīgu pamatojumu un pierādījumus, kas apliecina, ka pēdējo sešu mēnešu laikā pirms pieteikuma iesniegšanas ir konstatējamas objektīvas tiesisko vai faktisko apstākļu izmaiņas, kuru dēļ persona izjūt no konkrētas tiesību normas izrietošu aizskārumu.

Pieteikumu iesniedzēji ir snieguši šādu pamatojumu, norādot, ka pēdējo sešu mēnešu laikā pirms pieteikuma iesniegšanas spēkā stājušies Noteikumi Nr. 451, ar kuriem samazinātas tiesu izpildītāju amata atlīdzības takses. Var piekrist Pieteikumu iesniedzēju paustajam viedoklim, ka šādas izmaiņas ietekmē arī tiesu izpildītāju iespējas segt dažādus izdevumus piedziņas lietās, kurās

piedzīnējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu segšanas. Tās ir uzskatāmas par objektīvām tiesiskā regulējuma un faktisko apstākļu izmaiņām, kas attiecas uz visiem pieteikuma Nr. 170/2012 iesniedzējiem, un var kalpot par atskaites punktu Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā paredzētā sešu mēnešu termiņa aprēķināšanai.

Līdz ar to pieteikums ir iesniegts, ievērojot Satversmes tiesas likumā noteikto termiņu.

13. Satversmes 107. pants nosaka: „Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.” No lietas materiāliem izriet, ka šajā lietā vērtējama CPL 567. panta trešās daļas atbilstība tieši Satversmes 107. pantā ietvertajām tiesībām saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu.

Ņemot vērā tiesu izpildītāju statusu, nepieciešams izvērtēt, vai Satversmes 107.pantā garantētās tiesības ir attiecināmas uz tiesu izpildītājiem.

13.1. Pirmkārt, tiesu izpildītāji bauda visas Satversmē noteiktās pamattiesības tāpat kā jebkura cita persona.

Attiecībā uz tiesībām saņemt „veiktajam darbam atbilstošu samaksu” Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka tai jābūt samērīgai ar amata atbildību un noslodzi, neatkarības prasībām, no amata izrietošajiem ierobežojumiem, kā arī amata rangu konstitucionāli tiesiskajā iekārtā (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra sprieduma lietā Nr. 2009-12-01 21. punktu*). Tomēr Satversmes tiesa ir arī norādījusi, ka Satversmes 107. pants neuzliek valstij pienākumu nodrošināt darbinieka vēlmēm atbilstošu darba samaksu (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 8. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-04-03 17.2. punktu*). Šie apsvērumi jāņem vērā, nosakot darba samaksu, bet tie *per se* nenosaka skaidrus juridiskus kritērijus, kas ļautu personai prasīt konkrēta apmēra atlīdzību vai arī atlīdzības palielināšanu.

Satversmes 107. pants galvenokārt attiecas uz darba tiesiskajām attiecībām – tādām attiecībām, kuras uz darba līguma pamata radušās starp darba ņēmēju un darba devēju un kuras reglamentē Darba likums (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 21. maija sprieduma lietā Nr. 2003-23-01 10. punktu*). Tomēr minētais neizslēdz iespēju attiecināt Satversmes 107. pantu arī uz citām personām, piemēram, tiesnešiem, civildienesta ierēdņiem, kā arī vēlētiem valsts amatpersonām. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 107. pantā noteikts pamattiesību apjoms nodarbinātības jomā, kas precizēts normatīvajos aktos un attiecināms uz ikvienu personu, kura strādā algotu darbu (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 21. oktobra sprieduma lietā Nr. 2008-02-01 8.3. punktu*).

Atbilstoši Tiesu izpildītāju likuma 79. pantam tiesu izpildītāji ir tiesīgi saņemt atlīdzību par katru amata darbību. Šī norma var tikt vērtēta kā likumdevēja noteiktais pamatprincips, kas regulē tiesu izpildītāju amata atlīdzības iekasēšanas kārtību un attiecīgi arī Satversmes 107. pantā ietverto tiesu izpildītāju pamattiesību realizāciju. Tādējādi Satversmes 107. pants ir attiecināms arī uz tiesu izpildītāju tiesībām saņemt atlīdzību par veikto darbu.

13.2. Otrkārt, tiesu izpildītāji ir brīvās juridiskās profesijas pārstāvji.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2001. gada 27. marta noteikumu Nr. 150 „Noteikumi par nodokļu maksātāju un nodokļu maksātāju struktūrvienību reģistrāciju Valsts ieņēmumu dienestā” 4.1.3. apakšpunktu un likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 1. panta 3. punkta „k” apakšpunktu tiesu izpildītāji ir pašnodarbinātas personas, kuras reģistrējas Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicēji. Savukārt Tiesu izpildītāju likuma 137. panta otrā daļa paredz, ka savā profesionālajā darbībā tiesu izpildītāji ir finansiāli patstāvīgi.

Brīvo juridisko profesiju pārstāvji kā finansiāli patstāvīgas pašnodarbinātās personas paši ir atbildīgi par ienākumu gūšanu, tostarp rūpējoties arī par personisko izdevumu segšanai nepieciešamajiem ienākumiem un uzņemoties zināmu finansiālo risku par savām profesionālajām saistībām. Tomēr jāņem vērā arī tas apstāklis, ka tiesu izpildītāji nav tiesīgi patvaļīgi noteikt sniedzamo pakalpojumu taksas vai arī vienoties par tām ar piedzinēju. Tiesas nolēmumu

izpildes nodrošināšana ir valsts pienākums. Līdz ar to tiesu izpildītāju finansiālā patstāvība neizslēdz valsts pienākumu noteikt kārtību, kādā tiesu izpildītāji iekasē amata atlīdzību.

13.3. Treškārt, atbilstoši Tiesu izpildītāju likuma 134. panta pirmajai daļai tiesu izpildītāju profesionālās darbības (prakses) mērķis nav peļņas gūšana. Tomēr šo normu nevar interpretēt ārpus sociālās realitātes.

Minētās normas formulējums neizslēdz to, ka tiesu izpildītājiem ir nepieciešams finansējums prakses uzturēšanai, darbinieku algošanai, tiesas nolēmumu izpildes nodrošināšanai, kā arī līdzekļi savu ikdienas izdevumu segšanai. Ja likumdevējs neparedzētu kārtību, kādā tiesu izpildītāji var gūt tiem nepieciešamos finanšu līdzekļus, Zvērinātu tiesu izpildītāju institūta funkcionēšana nebūtu iespējama un tiktu apdraudētas tiesas procesā iesaistīto personu tiesības uz efektīvu tiesas nolēmuma izpildi. Tādējādi likumdevējam ir jānosaka kārtība, kādā tiesu izpildītāji var gūt savai ikdienas darbībai nepieciešamos līdzekļus un vienlaikus tiktu nodrošinātas arī Satversmes 107. pantā ietvertās pamattiesības.

Līdz ar to Satversmes 107. pants ir attiecināms arī uz tiesu izpildītāju tiesībām saņemt amata atlīdzību, savukārt valstij ir pienākums noteikt tiesu izpildītāju darbības finansēšanas kārtību.

14. Jēdziens „tiesu izpildītāja amata atlīdzība” ir saistīts ar Satversmes 107. pantā noteiktajām tiesībām saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka tiesu izpildītājiem nav citu ienākumu avotu kā tikai amata atlīdzība. No tās tiesu izpildītājiem esot jāsedz biroja uzturēšanas izmaksas, jāalgo darbinieki, jāsedz ar profesionālās kvalifikācijas celšanu saistītie izdevumi, jāapdrošina savas darbības risks, jāmaksā nodokļi, kā arī jāsedz visi citi nepieciešamie izdevumi (*sk. pieteikumu, lietas materiālu 1. sēj. 3. lpp.*). Taču nav tādu konkrētu juridisku kritēriju, pēc kuriem varētu noteikt, kādai ir jābūt „veiktajam darbam atbilstošajai samaksai”.

Pieteikumu iesniedzēju prasījums nav saistīts ar tiesībām saņemt vismaz minimālo algu, nedz arī ar prasību pēc konkrēta apmēra amata atlīdzības. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas un piedziņa no parādnieka nav iespējama, tiesu izpildītāji vispār nesaņem amata atlīdzību.

Satversmes tiesa lietā Nr. 2012-04-03 Satversmes 107. panta kontekstā vērtēja jautājumu, vai apstrīdētā norma neliedz tiesības saņemt darba samaksu pēc būtības (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 8. novembra lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-04-03*). Līdzīgi arī izskatāmajā lietā Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai CPL 567. panta trešā daļa neliedz tiesu izpildītājiem saņemt darba samaksu pēc būtības.

15. Kā jau iepriekš Satversmes tiesa norādīja, atbilstoši Tiesu izpildītāju likuma 79. pantam tiesu izpildītāji ir tiesīgi saņemt atlīdzību par katru amata darbību. Šī norma var tikt vērtēta kā likumdevēja noteiktais pamatprincips, kas regulē tiesu izpildītāju amata atlīdzības iekasēšanas kārtību un attiecīgi arī Satversmes 107. pantā ietverto tiesu izpildītāju pamattiesību īstenošanu.

Kaut arī Tiesu izpildītāju likuma 79. pantā ir paredzētas tiesības saņemt atlīdzību par katru amata darbību, šīs normas tekstu nevar interpretēt tikai gramatiski. Noteikumos Nr. 451 ir paredzēta kārtība, kādā izpildu lietā par piedziņu ir maksājama amata atlīdzība. Tā veidojas, summējot atbilstoši piedzenamajai summai noteikto fiksēto amata atlīdzību, kā arī procentuālo amata atlīdzību, kas atkarīga no faktiski piedzītajiem finanšu līdzekļiem. Šāda summētā amata atlīdzība neietver samaksu par katru atsevišķo amata darbību, bet gan par visu izpildu lietā veikto piedziņas darbību kopumu.

Vadoties no principa *a minore ad maius* (no mazākā uz lielāko), var piekrist Saeimas argumentam, ka tiesu izpildītāju amata atlīdzība, kas nodrošinātu visus prakses uzturēšanas izdevumus, ir aprēķināma kopumā, ņemot vērā visus ienākumus, kas gūti profesionālās darbības laikā, nevis atsevišķi par katru veikto darbību vai izpildu lietu.

Ministru kabinets, Noteikumos Nr. 451 nosakot amata atlīdzības taksas, ir paredzējis, ka tām jānodrošina ne vien samaksa konkrētā piedziņas lietā, bet arī tas, „lai, pirmkārt, tiesu izpildītāji varētu segt visus ar viņa praksi saistītos izdevumus, otrkārt, lai saņemtā atlīdzība varētu vismaz daļēji kompensēt nesaņemtus ienākumus tajās izpildu lietās, kurās piedzinēji ir atbrīvoti no sprieduma izpildes izdevumu nomaksas un to piedziņa nav iespējama, kā arī lai tā nodrošinātu tiesu izpildītāju tādu ienākumu līmeni, kāds ir atbilstošs viņa profesijas izglītības un darba pieredzes prasībām un atbildībai” (*sk. Ministru kabineta noteikumu projekta „Noteikumi par zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības taksēm” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) 7.–8. lpp.*). Līdz ar to Ministru kabinets ir ņēmis vērā, ka tiesu izpildītāju iekasētajai amata atlīdzībai jānodrošina finansējums arī tajās piedziņas lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas.

Turklāt CPL 568. panta pirmā daļa nosaka: „Sprieduma izpilde notiek uz parādnieka rēķina. Pēc tam, kad izpildu dokuments iesniegts izpildei, sprieduma labprātīga izpilde vai sprieduma izpilde tieši piedzinējam neatbrīvo parādnieku no sprieduma izpildes izdevumu atlīdzināšanas.” Saskaņā ar minēto normu sprieduma izpildes izdevumus, tostarp arī amata atlīdzību, tiesu izpildītājs ir tiesīgs piedzīt no parādnieka.

Tādējādi tiesu izpildītāji saņem amata atlīdzību gan tajās lietās, kurās piedzinējs netiek atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, gan arī tajās lietās, kuras noslēdzas ar sekmīgu piedziņu no parādnieka. Šajās lietās iekasētā amata atlīdzība nodrošina šķērssubsīdijas tām lietām, kurās tiesu izpildītāji amata atlīdzību nesaņem.

Līdz ar to valsts ir veikusi pasākumus Satversmes 107. pantā ietvertu pamattiesību īstenošanai.

16. Pieteikumu iesniedzēji norāda uz atsevišķiem gadījumiem, kad līdzekļu trūkuma dēļ tiesas sprieduma izpilde tikusi kavēta, kā arī uz apsvērumiem par līdzekļu pietiekamības lomu kvalitatīvas un efektīvas tiesu izpildītāju darbības nodrošināšanā. Tomēr izskatāmajā lietā Pieteikumu iesniedzēji nav snieguši

pierādījumus tam, ka šobrīd finansējuma trūkuma dēļ tiesu izpildītāji nespētu nodrošināt savas prakses darbību vai būtu apdraudēta pienācīga tiesas nolēmumu izpilde.

Satversmes tiesai nav pamata izdarīt secinājumu, ka likumdevēja radītā sistēma nespētu nodrošināt pienācīgu finansējumu tiesu izpildītāju prakses uzturēšanas izdevumu segšanai. Tātad Pieteikuma iesniedzējiem ir nodrošināta iespēja īstenot savas tiesības vismaz minimālā apmērā.

Tā kā tiesu izpildītājiem ir tiesības piedzīt sprieduma izpildes izdevumus no parādnieka un pastāv šķērssubsīdiju sistēma viņi var saņemt amata atlīdzību arī tajās lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Turklāt nav objektīva pamata uzskatīt, ka likumdevēja izveidotā sistēma nespētu nodrošināt finansējumu tiesu izpildītāju prakses uzturēšanai un personisko izdevumu segšanai. Tādējādi CPL 567. panta trešā daļa nerada Satversmes 107. pantā nostiprināto pamattiesību aizskārumu.

Līdz ar to CPL 567. panta trešā daļa atbilst Satversmes 107. pantam.

17. Pieteikumu iesniedzēji apstrīd Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkta atbilstību Satversmes 64. un 105. pantam. Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, likumdevējs esot paredzējis lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus pilnā apmērā segt no valsts budžeta. Savukārt Noteikumu Nr. 670 8.–12. punktā tiek paredzēta vien daļēja kompensācija par izpildu darbību veikšanai nepieciešamajiem izdevumiem. Ministru kabinets neesot ievērojis likumdevēja pilnvarojumu un esot rīkojies pretēji Satversmes 64. pantam. Tādējādi tiek aizskartas arī Satversmes 105. pantā nostiprinātās Pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka par īpašumu var tikt uzskatīti ļoti dažādi prasījumi, proti, tādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt, jo pastāv skaidrs tiesisks pamats, tostarp arī gadījumos, ja ienākumi jau ir nopelnīti vai pastāv prasība, kuru var apmierināt (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 3. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-05-01 15.2. punktu*). CPL 567. panta trešā

daļa paredz, ka gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem. Šī tiesību norma ir pamats, uz kura tiesu izpildītāji var prasīt izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu atlīdzinājumu no valsts budžeta, un šis prasījums ir atzīstams par tādu, kuru iespējams apmierināt. Šādu tiesību ierobežojums, ciktāl tas izriet no Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkta, var tikt vērtēts kā Satversmes 105. pantā ietvertu pamattiesību aizskārums.

Vērtējot Satversmes 105. pantā nostiprināto pamattiesību aizskāruma tiesiskumu, pirmkārt ir jāvērtē, vai ierobežojums ir noteikts ar likumu vai arī uz likuma pamata (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 11. marta sprieduma lietā Nr. 2010-50-01 9. punktu*). Tas, vai ierobežojums noteikts uz likuma pamata, ir atkarīgs arī no tā, vai apstrīdētās normas pieņemtas atbilstoši likumdevēja sniegtajam pilnvarojumam.

Atbilstoši Ministru kabineta iekārtas likuma 31. panta pirmās daļas 1. punktam Ministru kabinets var izdot ārējus normatīvos aktus – noteikumus, ja likums Ministru kabinetu tam īpaši pilnvarojis. Pilnvarojumā norāda tā galvenos satura virzienus. Šāds pilnvarojums izdot apstrīdētās normas ir ietverts CPL 567. panta ceturtajā daļā, kas nosaka: „Izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību nosaka Ministru kabinets.” Tādējādi Satversmes tiesai jāizvērtē, kāds ir likumā ietvertā pilnvarojuma apjoms.

CPL 567. panta ceturtajā daļā ietvertais pilnvarojums attiecas uz visām izpildu lietām, gan tādām, kuras tiek vestas vispārējā kārtībā, gan arī tādām, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Izskatāmās lietas ietvaros izvērtējamie jautājumi ir saistīti tieši ar izmaksām no valsts budžeta līdzekļiem, tāpēc likumdevēja sniegtais pilnvarojums vērtējams kopsakarā ar CPL 567. panta trešo daļu. Minētā norma paredz, ka gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem. Tomēr nedz šajā, nedz arī kādā citā tiesību normā likumdevējs nav *expresis verbis* noteicis Ministru kabinetam tiesības paredzēt atšķirīgu izpildu darbību veikšanai

nepieciešamo izdevumu apmēru atkarībā no tā, vai attiecīgos izdevumus maksā piedzinējs vai arī tie tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem.

Tādējādi tiesu izpildītāji ir tiesīgi saņemt izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu atlīdzinājumu vienādā apmērā neatkarīgi no tā, vai tos maksā piedzinējs vai arī tie tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem.

18. Izskatāmās lietas ietvaros ir būtiski nošķirt CPL 567. panta ceturtajā daļā lietoto jēdzienu „apmērs”, kas piešķir tiesības izdot materiāla rakstura tiesību normas, no jēdziena „kārtība”, kas piešķir tiesības izdot procesuāla rakstura tiesību normas.

Izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmērs ir regulēts Noteikumu Nr. 670 II nodaļā, savukārt III nodaļā ir noteikta izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu maksāšanas kārtība. Noteikumu Nr. 670 II nodaļa ir attiecināma uz visām piedziņas lietām neatkarīgi no tā, vai izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus maksā piedzinējs vai arī tie tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem. Turklāt tā pēc būtības paredz visu izdevumu segšanu to faktiskajā apmērā un par šo regulējumu lietā strīda nav.

Satversmes tiesa piekrīt, ka Noteikumu Nr. 670 III nodaļā, kas ietver arī apstrīdētās normas, Ministru kabinetam, iespējams, būtu jānosaka atšķirīga izdevumu segšanas kārtība lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Kārtība, kādā izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus sedz piedzinējs, nenoliedzami būs atšķirīga no kārtības, kādā šie izdevumi tiek segti no valsts budžeta.

Ministru kabinets pauž viedokli, ka likumdevēja sniegtais pilnvarojums neprecizējot ne sedzamo izdevumu robežas, ne to noteikšanas kritērijus un neparedzot arī nekāda veida ierobežojumus vai pamatprincipus izdevumu segšanas mehānisma noteikšanai, bet minētos jautājumus atstājot noregulēšanai valdības izdotajos normatīvajos aktos (*sk. Ministru kabineta atbildes rakstu, lietas materiālu 1. sēj. 137. lpp.*).

Satversmes tiesa jau iepriekš ir norādījusi, ka tiesību normai, ar kuru likumdevējs pilnvaro Ministru kabinetu noregulēt Satversmē noteikto personas

pamattiesību īstenošanas kārtību vai ierobežojumus šo tiesību īstenošanai, ir jābūt skaidrai un precīzai. Nav pieļaujama personas pamattiesību ierobežošana, atsaucoties uz neskaidru vai pārprotamu likumdevēja pilnvarojumu. Ja likumdevēja pilnvarojuma apmērs rada šaubas, Ministru kabinetam šis pilnvarojums jāīsteno, iespēju robežās izvairoties no personas pamattiesību ierobežošanas, ja uz ierobežojumu nepieciešamību nav tieši norādīts pilnvarojumā (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-0306 10. punktu*).

Jēdziens „kārtība” norāda uz Ministru kabineta noteikumu procesuālo raksturu, proti, noteiktas procedūras izstrādāšanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 2. maija sprieduma lietā Nr. 2011-17-03 13.3. punktu*). Tādējādi Ministru kabinetam ir tiesības paredzēt dažādus procesuālus nosacījumus, piemēram, noteikt, kādi dokumenti tiesu izpildītājam ir jāiesniedz, prasot izdevumu segšanu, kādā kārtībā tie tiek izvērtēti, kādā termiņā vai cik bieži tiek veikta samaksa, u. tml. Tomēr Ministru kabineta noteiktā kārtība, ja tā nav balstīta uz skaidru likumdevēja pilnvarojumu, nevar ietvert materiāla rakstura tiesību normas, kas ietekmē izdevumu segšanas apmēru.

Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts pēc būtības ne vien nosaka maksāšanas kārtību, bet izveido kompensācijas sistēmu, saskaņā ar kuru izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi tiek segti tikai nelielā daļā. Tādējādi Ministru kabineta noteiktā kārtība ietver ne vien procesuāla rakstura tiesību normas, bet arī materiāli tiesisko regulējumu, kas ietekmē izmaksājamo līdzekļu apmēru. Tā kā likumdevējs nav pilnvarojis Ministru kabinetu noteikt atšķirīgu izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru atkarībā no tā, vai šos izdevumus maksā piedzinējs vai arī tie tiek segti no valsts budžeta, uzskatāms, ka Ministru kabinets ir rīkojies *ultra vires* – ārpus tam sniegtā pilnvarojuma robežām. Tādējādi arī Satversmes 105. pantā ietverto Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību ierobežojums nav noteikts saskaņā ar likumu.

Līdz ar to Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts neatbilst Satversmes 64. un 105. pantam.

19. Pieteikumu iesniedzēji lūdz atzīt Noteikumu Nr. 670 8.–12. punktu par spēkā neesošu no konstitucionālās sūdzības iesniegšanas dienas. Jau pašlaik tiesu izpildītāji esot nostādīti netaisnīgā situācijā, kurā viņiem papildus amata pienākumu pildīšanai jāspēj rast pietiekami līdzekļi, lai šos pienākumus varētu izpildīt. Šādai situācijai turpinoties, tiesu izpildītāju amata pienākumu izpilde vairs nebūšot iespējama.

Satversmes tiesas likums piešķir pašai tiesai pilnvaras lemt par sprieduma izpildes nodrošināšanu, proti, noteikt savu spriedumu tiesiskās sekas. Vienlaikus konstitucionālajai tiesai likums ne vien dod pilnvaras, bet arī uzliek atbildību par to, lai tās spriedumi sociālajā realitātē nodrošinātu tiesisko stabilitāti, skaidrību un mieru (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 35.1. punktu*). Satversmes tiesas likuma 32. panta trešā daļa paredz pamatprincipu, ka apstrīdētā norma zaudē spēku no sprieduma publicēšanas dienas. Nosakot citādu apstrīdētās normas spēka zaudēšanas brīdi, ciktāl tas nav pamatots jau ar pašā spriedumā ietvertajiem argumentiem, Satversmes tiesai savs lēmums ir jāmotivē.

Satversmes tiesa ir atzinusi Noteikumu Nr. 670 8.–12. punktu par neatbilstošu Satversmei. Tomēr izskatāmajā lietā Pieteikumu iesniedzēju pamattiesību aizskāruma novēršana nav iespējama bez Ministru kabineta rīcības. Proti, Ministru kabinetam jāizdara grozījumi Noteikumos Nr. 670, paredzot kārtību, kādā atbilstoši likumdevēja izvirzītajam uzdevumam izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu segšanas.

Noteikumu Nr. 670 grozīšanai ir nepieciešams laiks, tādēļ lietā piemērotākais risinājums ir apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām ar konkrētu brīdi nākotnē. Ņemot vērā to, ka sprieduma izpildei nepieciešamo izdevumu segšana ir nesaraujami saistīta ar valsts budžetā ieplānotajiem līdzekļiem, par grozījumu izdarīšanai Noteikumos Nr. 670 piemērotu un nākamā gada valsts budžeta spēkā stāšanās datumam atbilstošu termiņu uzskatāms 2014. gada 1. janvāris. Šāds risinājums dos Ministru kabinetam pietiekamu laiku tiesiskā regulējuma pilnveidošanai.

Līdz ar to Noteikumu Nr. 670 8.–12. punkts atzīstams par spēkā neesošu no 2014. gada 1. janvāra.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1) atzīt Civilprocesa likuma 567. panta trešo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 107. pantam;

2) atzīt Ministru kabineta 2011. gada 30. augusta noteikumu Nr. 670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” 8., 9., 10., 11. un 12. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un spēkā neesošu no 2014. gada 1. janvāra.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris